

Til:	Programrådet i sosiologi
Fra:	Undervisningsansvarlig
Sakstype:	Ordinær sak
Møtedato:	17. november 2010
Notatdato:	11. november
Saksbehandler:	Kathrine Løvberg

Sak 24/10: Pensum SOS4050

Pensum SOS4050

Fredrik Engelstad har fremmet forslag om at det bør knyttes et pensum til SOS4050. Det kan tenkes flere begrunnelser for dette, blant annet:

- 1) Studentene kan lære mye av å lese stoff som hjelper dem i arbeidet med prosjektformulering og gjennomføring (for eksempel om å skrive, problemformulering, forklaring, mekanismer og modeller, osv.)
- 2) Seminarvirksomheten blir mer meningsfull hvis den har grunnlag i felles lesning i tillegg til drøfting av konkrete prosjekter.
- 3) SOS4050 fremstår som et "lett" kurs. Studentene får 10 studiepoeng for å skrive et fåtall sider som gir karakterene bestått/ikke bestått. Det kan med fordel stilles større krav.

Forslaget til Engelstad er i vedlegg 1.

De ansatte er oppfordret til å komme med innspill til dette forslaget, i og med at det er mange som er involvert i dette undervisningstilbudet. Det har kommet en rekke reaksjoner, hvor de lengre er i vedlegg. Her oppsummeres innspillene kort.

- Rogstad, foreslår tilleggslitteratur: Mills. Sociological Imagination, evt. Ragin. Flemmen støtter forslaget om Mills.

Vedlegg 2. Hegnes foreslår litteratur han mener vil fungere godt for studentene, først og fremst for de med et kvalitativt opplegg.

Vedlegg 3. Kalleberg er skeptisk til et fellespensum for alle gruppene, da de har noe ulike utfordringer. Et slikt pensum bør evt. være lite. Han har skrevet et notat med begrunnelser og forslag.

Vedlegg 4. Mastekaasa er negativ til forslaget om fellespensum og har skrevet et notat om dette. Han mener forslaget er dårlig utredet og begrunnet, og at seminarene bør dreie seg om diskusjon av konkrete prosjekter.

- Fangen har muntlig uttrykt forståelse for Mastekaasas synspunkt, og foreslår at man i stedet for pensum kunne ha en liste med anbefalt litteratur eller lignende.

Vedlegg 5. Birkelund støtter Mastekaasa.

Vedlegg 6. Brenne argumenterer for at litteratur om tilgang til felt og informanter er noe som burde inngå i et slikt pensum.

Vedlegg 7. Willy Pedersen støtter forslaget

Vedlegg 8. Arvid Fennefoss støtter forslaget og foreslår litteratur

Noen momenter til diskusjon:

- Bør man ha et pensum?
- Kan pensum fungere på et kurs uten eksamen?
- Kan man tenke seg et samlet pensum for SOS4050 og SOS4090, slik at studentene leser det som er mest relevant for fasen de er inne i (problemformulering, analyse etc.).
- Bør pensum utformes ulikt for studenter med ulike typer oppgaver?
- Bør man ha ”anbefalt litteratur” heller enn ”pensum”?

Vedtaksforslag: Emneansvarlig utarbeider et forslag til pensum/anbefalt litteratur i tråd med synspunktene som ble fremmet i møtet.

Mulige pensumbiter til kommende 4050-kurs

Generelt om å skrive masteroppgave:

Euris Larry Everett og Inger Furseth (2004), *Masteroppgaven. Hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget

eller

Widerberg, Karin (2004), *Oppgaveskriving. Veien til lystbetont skrivning og gode rutiner*. Oslo: Universitetsforlaget

Artikler/kapitler

Problemformulering

Robert K. Merton (1965), Notes on Problem-finding in Sociology. I Robert K. Merton, Leonard Broom og Leonard Cottrell, red., *Sociology Today!* New York: Harper and Row. (25 sider)

Willy Martinussen (2007), Bestemmer problemstillingen metoden? Tre problematiske trender i de senere årenes sosiologi. I Odd Gåsdal, Trond Løyning, Johs. Hjellbrekke og Ragnhild Brusdal, red., *Makt, mening og struktur. Festskrift til Sigmund Grønmo*. Bergen: Fagbokforlaget. (13 sider)

Vilhelm Aubert (1969), *Teori og metode i sosiologi*. I *Det skjulte samfunn*. Oslo: Pax (senere utgaver på Universitetsforlaget). (32 sider)

Forklaring

Karl Popper (1961), Prediction and prophecy in the social sciences. I *Conjectures and Refutations*. London: Routledge and Kegan Paul. (11 sider)

Dagfinn Føllesdal, Lars Walløe og Jon Elster (1990) *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget. Kap. 3 og 4. (68 sider)

Raino Malnes og Fredrik Engelstad (2005), Forklaring av sosiale begivenheter. I Ragnvald Kalleberg, Rainio Malnes og Fredrik Engelstad, *Samfunnsvitenskapenes oppgaver, arbeidsmåter og grunnlagsproblemer*. Oslo: Gyldendal Akademisk. (19 sider)

Wendy Griswold (1987), A methodological framework for the sociology of culture. *Sociological Methodology*, 17:1-35. (35 sider)

Mekanismer og modeller

Peter Hedström og Richard Swedberg (1998), Social mechanisms: An introductory essay. I Peter Hedström og Richard Swedberg, red., *Social Mechanisms. An Analytical Approach to Social Theory*. Cambridge: Cambridge University Press. (31 sider)

Jon Elster (1998), A plea for mechanisms. I Peter Hedström og Richard Swedberg, red., *Social Mechanisms. An Analytical Approach to Social Theory*. Cambridge: Cambridge University Press. (29 sider)

Fredrik Engelstad (1985) Finnes det en kvantitativ og en kvalitativ metode? I Brit Dale, Michael Jones og Willy Martinussen, red., *Metode på tvers. Samfunnsvitenskapelige forskningsstrategier som kombinerer metoder og analysenivåer*. Trondheim: Tapir. (34 sider)

Sannhet

Raino Malnes (1999), Sannhet: noen momenter. I *Etikk og metode*. De forskningsetiske komiteer, skriftserie nr. 12. (8 sider)

Fredrik Engelstad (1999), Sannhet i forskning – noen metodeproblemer. I *Etikk og metode*. De forskningsetiske komiteer, skriftserie nr. 12. (14 sider)

Artiklene/kapitlene er til sammen på 319 sider

Fe/14/06/10

Om mulig felles pensum på 4050

1. Utgangspunkt: Som alle poenggivende kurs har SOS 4050 et krav om pensum på 600-700 sider. Det har vært løst ved at de enkelte "legger opp" et pensum i tilknytning til sin skisse. Det er ingen føringer på hvordan pensum skal være sammensatt, og ingen videre konsekvenser. Ordningen er i praksis en tom bestemmelse, men pensumkravet kan neppe fravikes.

2. Erfaringsmessig er det å utvikle problemstillinger det vanskeligste ved å planlegge en masteroppgave (og i mange andre tilfeller). Da kan det være lurt å sette seg inn i stoff som handler om dette spørsmålet. Hvordan ser et problem ut, hvordan blir egentlig en hypotese testet?

3. Kurset går over fem ganger i mai-juni + en innledende samling. De første gangene vil det ikke være veldig mange studenter som har klart for seg hva de ønsker å skrive om. En eller annen form for forelesning/seminar/kollokvium er antakelig en konstruktiv måte å bruke tiden på i deler av de første gangene. Kanskje ikke så dumt å bruke den for eksempel på spørsmål som hva er en problemstilling, hva gjør en egentlig i en empirisk analyse, på et litt overordnet nivå?

4. Når folk tumler med slike spørsmål, er det ofte greit å vite at en har en felles referanseramme med andre folk i nærheten, som tumler med de samme spørsmålene.

5. Ut fra disse tankene har jeg foreslått å sette samme et felles pensum for 4050, som dekker ca. halvparten av de 600 sidene som kreves. Av disse 300 kan halvparten være en generell innføringsbok i å skrive masteroppgave, og halvparten (ca. 150 sider) om problemformulering og problemløsning. Jeg har dukket ned i min egen bokhylle og kommet med noen konkrete forslag. De er et utspill, og kan helt sikkert forbedres i mange henseender.

Sosiologisk fantasi og vitenskapelig håndverk

- Litteraturen passer godt til prosjektseminar 4050 (kvalitativ) eller designseminar (
- Abbott, Andrew (2005) *Methods of discovery: Heuristics for the social sciences*. New York : W.W. Norton & Co (280)
- Album, Dag (2010) "Den ene undersøkelsen etter den andre" i *Metodene våre*
- Berger, Peter (1991) *Invitasjon til sosiologi et humanistisk perspektiv* Oslo: Pax
- Christie, Nils (2009) *Små ord for store spørsmål*. Oslo: Universitetsforlaget. Kap 7 Råd som Skrift og Tale (91-115) (tot 25)
- Ehn, B. og Löfgren, O. (2010) *The Secret World of Doing Nothing*. Berkeley : University of California Press. Introduktion (1-8) og Appendix: Doing an Ethnography of "Non-events" (217-227) (11) (Tot 17sider)
- Fleck, Ludwik (1979 (1935)) *Genesis and Development of a scientific fact*. Forord Kuhn (5s) preface (7s) Prolouge (2 sider) og Kap 1 How the modern concept of Syphilis Originated (1-19) (tot 33)
- Glaser, B. G. & Strauss A. L. (2005 [1965]) *Awareness of Dying*. Chicago: Aldine. Preface (5s) og appendix (286-293) (tot 12)
- Hegnes, Atle Wehn (2010), "Mine to verktøykasser" *Socius – Studentmagasin for sosiologi i Oslo*. nr. 2/2010 s. 14-16
- Kuhn, Thomas (1962/2002) *Vitenskapelige revolusjoners struktur*. Oslo: Spartacus.
- Kjølsrød, Lise (2010) *Om å følge vinden dit den blåser. Et problemdrevet design tar form. Metodene våre*
- Latour, Bruno (2005) *Reassembling the social : an introduction to actor-network-theory*. Oxford : Oxford University Press. On the difficulty of being an ANT: An Interlude in the Form of a Dialog (141-156) (tot 16 sider)
- Lysgaard, S. (2001 [1961] *Arbeiderkollektivet*. Oslo: Universitetsforlaget. (forord + del I problemstilling og intervjuaretiabler (61-119) (59 sider)
- Mills, C. Wright (1959). *On intellectual craftsmanship*. In *The sociological imagination*. London: Oxford University Press. Appendix, pts. 1 & 2, pp. 195-226.????? Tot 32)
- Mjøset, L. (2006) "A Case Study of a Case Study - Strategies of Generalization and Specification in the Study of Israel as a Single Case" *International Sociology* 21:735-766. (Totalt 32)
- Pierre Bourdieu and Loïc J. D. Wacquant (1992) *An invitation to reflexive sociology*. Cambridge : Polity Press. *The Practice of Reflexive Sociology (The Paris Workshop)* (216-260) (45 sider tot) (EVT DEN OVERSATTE I DEN KRITISKE ETTERTANKE)
- Pirsig, Robert M. (1974/1997) *Zen og kunsten å vedlikeholde en motorsykel. En undersøkelse av verdier*. Pax: Oslo (s. utdrag fra s 192-194)
- Weber, M. "Science as a Vocation." In *From Max Weber: Essays in Sociology*, edited by H. Gerth and C. W. Mills, pp. 129-56. New York: Oxford University Press, 1946. (tot 28)
- Widerberg, K. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget (157 sider).

Vedlegg 3. Ragnvald Kalleberg

Til: Marianne

Fra: Ragnvald

Om: Pensum for 4050

Dato: 9-11-2010

Bare noen momenter i all hast før jeg reiser til konferanse på Humboldt universitetet. Jeg er tilbake tirsdag i neste uke og kan da gjerne utdype eller komme med mer om det er ønskelig.

Jeg følger meg ikke helt overbevist om at det er en god ide å ha et felles pensum på 4050, som dekker alle gruppene. Det er forskjeller mellom gruppene og også forskjeller innen gruppene – noe som fører til at de forskjellige trenger forskjellig input. Hovedpoenget er at deltakerne skal skrive egen tekst.

Samtidig er det en del design, analyse og skriveproblemer som er felles som kan tale for et pensum. Men det bør være lite, helst ikke mer enn for eksempel 250/300 sider. Samtidig bør de som har ansvar for 4050 stimuleres til mer aktiv bruk av det studentene har lest tidligere. Og studentene bør oppfordres til aktiv bruk av det.

1. Når det gjelder en bok om skriving og disponering bør denne betraktes som en del av den enkeltes håndbibliotek, en ressurs man bruker når man har behov. Det er ikke fornuftig å ha denne type bok som pensum. Her er det fint å nevne noen muligheter; så har veiledere og masterstudenter forskjellige behov og preferanser. Min erfaring med denne type bøker på det norske marked er at den som fungerer best, er en av Lynn P. Nygaard, *Writing for Scholars* (Universitetsforlaget 2008). Boken er svært god og basert på omfattende praksis. PRIO har ansatt henne i fast stilling ikke bare når det gjelder å gi kurs, men å bearbeide manuskripter.

En annen stimulerende bok om det å skrive som del av studium, er denne: Olga Dysthe, Frøydis Hertzberg og Torlaug L. Hoel (2000), *Skrive for å lære. Skriving i høyere utdanning*. (Abstrakt Forlag, Oslo). Jeg har fått god tilbakemelding på bruk av enkeltkapitler i den.

2. Artikkeltutvalget er altså i forslaget ordnet i fire deler: problemformulering, forklaring, mekanismer/modeller og sannhet. Her er det i alle fall ett vesentlig moment som mangler, nemlig det som har med dokumentasjon av faktiske forhold å gjøre (sosiologiske beskrivelser). Det er naturlig å knytte sannhetsproblematikk til dette.

Flere av masterstudentene arbeider dessuten med normativ argumentasjon, ikke bare deskriptiv, for eksempel med utgangspunkt i verdier om likebehandling og demokrati. Dette gjøre for ofte altfor implisitt. Det ville være en fordel om også det kunne tematiseres. Vi bør ikke la statsviterne (f eks relatert til Rawls og Dahl) og økonomene (f eks relatert til Amartya Sen) her i Oslo få

monopol på den spennende utviklingen av normativ teori som nå foregår internasjonalt i kultur- og samfunnsfag!

Her følger forslag om en alternativ disponering av temaer og noen refleksjoner om konkrete bidrag. Jeg rekker ikke å prioritere forslag i denne omgang, må da ta frem de enkelte artiklene og kikke på dem først. Og med så dårlig tid tenker man jo for raskt på det man selv har arbeidet frem!

Problemformulering/forskningsspørsmål.

Det er produktivt å ha med dette som eksplisert tema. Forslagene som står der er gode.

Jeg vil også (ev. til erstatning) foreslå: "I begynnelsen er spørsmålene - om fagenes vitenskapelige oppgaver". Kap. 5 i Kalleberg, Malnes, Engelstad (2009): *Samfunnsvitenskapenes oppgaver, arbeidsmåter og grunnlagsproblemer*. (SOAG) (Boken har fått feil årstall i utsendt forslag). (22 sider.) Dette kapitlet har tatt opp i seg basisinnsikter både fra Merton og Aubert.

Sigmund Grønmo (i Holter/Kalleberg red. 1996) og Boudon (i *Theories of Social Change*) har skrevet innsiktsfullt om problemstillinger. Og det er flere klassiske artikler av Popper om dette temaet.

Harriet Zuckerman har skrevet en innsiktsfull artikkel om temaet, med en oversikt over Mertons bidrag. (Problemformuleringene - forskningens fokus - var en lidenskapelig interesse som han skrev om over et tidsrom på 50 år).

Beskrivelse og dokumentasjon.

Bidrag som sier noe om viktigheten av å dokumentere faktiske forhold. Om det nå er ved hjelp av kvalitative eller kvantitative data eller kombinasjon. Eller om strategien er feltarbeid, survey eller bruk av foreliggende kilder. Dette er et viktig punkt. Mitt inntrykk er at vi ikke sender et tydelig nok signal til våre studenter om viktigheten av å beskrive og dokumentere.

Den foreslåtte Aubert-artikkel er god på dette punktet.

Goldthorpe har skrevet godt om dette, inklusive om sosiologers overdrevne hang til å "teoretisere" og "forklare" fenomener som ikke på langt nær er pålitelig dokumentert og identifisert. (Jeg trenger litt tid for å finne referansen).

Analyse av datamateriale

Betydningen av å klargjøre begreper, typologier, modeller. Gjerne den viktigste "teoretiseringen" i en MA-oppgave. Det er ønskelig å finne eksempler som er tett på faktisk foreliggende studier - slik at ikke "teori" foreligger i et erfaringsfritt tomrom.

En av de beste introduksjonene til sosiologisk analyse - hvor aktører, strukturer og historiske forløp er integrert - er fortsatt Mills i *The Sociological Imagination*. F eks første kapittel. Men også siste kapittel om håndverket er fortsatt meget nyttig. Han skriver jo også så vidunderlig engelsk at det nesten er synd å bruke en oversettelse.

I min innledning til *Arbeiderkollektivet* – utgaven fra 2001 – har jeg reflektert en del over begrepsdannelse i det bestemte arbeidet.

Deskriptiv og normativ argumentasjon

Sannhetsproblematikk.

Riktighets (rettferdighetsproblematikk).

Normative analyser basert på verdier som likhet, rettferdighet og demokrati ville egne seg som illustrasjoner for sosiologer. Et av de aller klareste eksemplene på normativ argumentasjon – og samtidig demokratiteori – finner man i flere kapitler i forfatterskapet til Robert Dahl. Etter mitt skjønn er det viktig at vi løfter nivået mht normativ argumentasjon. Og demokratiteori er velegnet – gjelder flere substansområder.

Resultater (konklusjoner, forklaringer, mekanismer)

Både kap. 7 og 8 i SOAG egner seg her. Forståelsen av forklaringer presentert i kap. 7.1 bygger på flere arbeider av Boudon, med vekt på aktører som intensjonale, men som produserer utilsiktede virkninger og resultater av handlinger kan aggregeres på uventede måter. Denne boken er skrevet av samfunnsvitere, og om samfunnsfag, noe som generelt er å foretrekke.

Det er flere kapitler fra forfatterskapet til Boudon som ville egne seg. F eks kap 2 i *The Origin of Values*.

Det er kapitler i Elsters reviderte Nuts and Bolts – *Explaining Social Behavior* (2007) som ville egne seg godt, noe avhengig av hva man velger å legge vekt på som fellestemaer.

Avsluttende refleksjon.

Det er nok en god ide å la et par undervisere med erfaring fra 4050 og 4090 lage forslag til et pensum, gitt at ISS bestemmer seg for et felles pensum på neste onsdag (omfanget av dette og hva som skal være formålet). (Et alternativ er naturligvis å si at et slikt pensum utformes av de som er ansvarlige for de enkelte 4050-tilbud.)

Vedlegg 4. Arne Mastekaasa

Jeg vet ikke om det har vært noen skikkelig diskusjon av fordeler og ulemper med å ha pensum på disse seminarene. Hva er proargumentene? Har det vært noen evaluering av disse seminarene som har munnet ut i dette? Har studentene selv etterlyst dette eller er det lærere som har savnet det? Tenker man seg at det også skal være en form for eksamen?

Jeg synes disse seminarene bør brukes til å diskutere konkrete prosjekter og ikke generell litteratur, og jeg tviler også på at studentene vil være særlig motivert for generelle ting. Jeg synes studentinnleggene på Voksenkollen (oppfølging av "Metodene våre") om seminarene i forbindelse med bacheloroppgaven viste det ganske klart.

HVIS man skulle hatt pensum, kunne det like gjerne være aktuelt med stoff om aktuelle analysemetoder (kvantitative eller kvalitative), men jeg tror altså at det generelt ikke er en god ide.

Vedlegg 5. Gunn Birkelund (som refererer til Mastekaasas innspill)

Dette er helt i tråd med mitt synspunkt tidligere, da vi snakket om dette internt blant oss som har disse gruppene nå: det er, etter mitt skjønn, ikke behov for et generelt pensum på sos4050/4090.

derimot krever det MYE lærerinnsats å ha en slik gruppe:

- både før sommeren (å få dem i gang med et tema, og hjelpe dem med avgrensning av temaet slik at det blir en forskbar problemstilling, og å sette dem i kontakt med veiledere).

- og etterpå. Et viktig 'problem' er forståelsen av sosiologisk teori. studentene ser ut til å mangle en dyp forståelse av at *sosiologisk teori* er til for å hjelpe dem med å forstå det empiriske problemet de skal arbeide med.

dette er utfordringer som jeg tror vi møter enklest med å ta tak i de konkrete tilfellene. så får heller teori- og metodeundervisningen legges opp slik at studentene får dypere innsikt i forholdet mellom teori og empiri i forskning.

Vedlegg 6. Geir Tore Brenne

Om dere kommer fram til at dere vil ha pensum på kurset, så tror jeg at noe som tar for seg tilgang til felt og informanter. Det kan være nyttig for de som jobber med kvalitative problemstillinger. Kvalitative prosjekt står og faller på at man klarer dette, og originale prosjekt kan kreve av studentene at de klarer å få tilgang på datakilder som ikke nødvendigvis er lett tilgjengelige. - Nå skulle jeg ønske jeg kunne anbefale noe her, men jeg kan ikke huske å la lest noe som tar for seg akkurat dette på en bra måte, men det kjenner kanskje noe andre. Jeg syns ikke det blir tatt bra nok opp på metodeundervisningen ellers, og det er litt vanskelig viss man ikke har et konkret prosjekt å forholde seg til.

Vedlegg 7. Willy Pedersen

Jeg heller i retning av Fredriks forslag. Jeg har hatt slike seminarer noen ganger og det er en del generelle temaer som kan være nyttige å ta opp i starten og hvor det kan være fint å ha noe felles litteratur i bunnen. Karin skrev jo en liten bok for noen år siden om å skrive masteroppgave, som er nokså grei slik jeg husker den. Men kanskje kan et slik fellespensum variere litt mht innretning i de ulike seminarene? Noen gode generelle tekster + noen mer orientert mot den slags oppgaver eller temaer som det aktuelle seminaret særlig sentrerer rundt?

Altså - god ide, synes jeg. Utfordringen blir kanskje å finne egnede tekster.

Vedlegg 8. Arvid Fennefoss

Pensum må vi ha, ellers blir dette et for billig kurs om det skal (fortsatt) gi 10 studiepoeng. Jeg tror de bør være ca halvparten felles og halvparten selvvalgt, men gjerne med ei liste over mulig selvvalgt litteratur. Jeg synes også listen over pensumet skal leveres inn sammen med den andre listen over pensumet som leveres når en leverer innmasteroppgaven.

Kapittel 3 i Ragins "Constructing Social Research" (21 s) bør inn, evt. andre kapitler i tillegg. En grunn til det, utenom at det fungerer bra i veiledning knyttet til å formulere problemstilling, er at det også ligger til grunn for de forelesningene på SOS4001 der det trekkes noen linjer for bruk av teori.

Jeg mener også at man bør vurdere om Alvesson og Sköldbørgs "Tolkning och reflektion" (den finnes også i en nyere engelsk utgave, tror jeg) bør brukes (deler, spesielt kap 1 og 2, ca 60 sider). Så kan ett eller flere av de følgende kapitlene være selvvalgt, alt avhengig av de metoder studentene selv velger.